

نقش طرحواره های ناسازگار اولیه در پیش بینی گرایش به رفتارهای مجرمانه در جوانان ۱۸ تا ۳۰ ساله در تهران

۱. محدثه بختیاریان*: دانشجو کارشناسی ارشد روانشناسی عمومی، دانشگاه آزاد اسلامی ورامین-پیشوا، نویسنده مسئول

۲. مرتضی عنادلیب کورایم*: استادیار گروه روانشناسی، واحد ورامین-پیشوا، دانشگاه آزاد اسلامی، پیشوا، ایران

* ایمیل نویسنده مسئول: mbakhtyarian768@gmail.com

چکیده

هدف پژوهش حاضر، پیش‌بینی گرایش به رفتارهای مجرمانه بر اساس طرحواره‌های ناسازگار اولیه در جوانان ۱۸ تا ۳۰ ساله شهر تهران بود. این پژوهش از نظر هدف کاربردی و از نظر روش توصیفی-همبستگی بود. جامعه آماری شامل کلیه جوانان ۱۸ تا ۳۰ ساله شهر تهران بود که ۱۷۰ نفر از آنان به روش نمونه‌گیری در دسترس انتخاب شدند. ابزارهای پژوهش شامل پرسشنامه طرحواره‌های ناسازگار اولیه یانگ (فرم کوتاه) و پرسشنامه جرم و خشونت بود. داده‌ها با استفاده از ضریب همبستگی پیرسون و تحلیل رگرسیون چندگانه گام‌به‌گام در نرم‌افزار SPSS-24 تحلیل شدند. یافته‌ها نشان داد بین طرحواره‌های ناسازگار اولیه و گرایش به رفتارهای مجرمانه رابطه معنادار وجود دارد ($P < 0/01$) همچنین نتایج رگرسیون نشان داد که طرحواره‌های ناسازگار اولیه توان پیش‌بینی گرایش به رفتارهای مجرمانه را دارند ($P < 0/01$) در این میان، حوزه‌های بریدگی و طرد، دیگرجهت‌مندی و گوش‌به‌زنگی بیش از حد و بازداری بیشترین سهم را در پیش‌بینی گرایش به رفتارهای مجرمانه داشتند ($P < 0/01$) یافته‌ها حاکی از آن است که الگوهای شناختی ناسازگار شکل گرفته در سال‌های اولیه زندگی می‌توانند زمینه‌ساز بروز رفتارهای ناسازگارانه و مجرمانه در دوره جوانی باشند.

کلیدواژه‌گان: طرحواره‌های ناسازگار اولیه، گرایش به رفتارهای مجرمانه، جوانان.

The Role of Early Maladaptive Schemas in Predicting the Tendency Toward Criminal Behavior Among Young Adults Aged 18–30 in Tehran

1. Mohadeseh Bakhtiarian: * M.A. Student in General Psychology, Islamic Azad University (Varamin-Pishva Branch), Corresponding Author
2. Dr. Morteza Andalib kourayem *: Assistant Professor, Department of Psychology, Varamin-Pishva Branch, Islamic Azad University, Pishva, Iran

*Corresponding Author's Email: mbakhtyarian768@gmail.com

Abstract

The aim of the present study was to predict the tendency toward criminal behaviors based on early maladaptive schemas among young adults aged 18 to 30 in Tehran. This study was applied in nature and employed a descriptive-correlational method. The statistical population consisted of all young adults aged 18 to 30 in Tehran, from which 170 individuals were selected using a convenience sampling method. The research instruments included Young's Early Maladaptive Schemas Questionnaire (Short Form) and the Crime and Violence Questionnaire. Data were analyzed using Pearson correlation coefficients and stepwise multiple regression analysis via SPSS-24 software. The findings indicated a significant relationship between early maladaptive schemas and the tendency toward criminal behaviors ($P < 0.01$). Furthermore, regression results indicated that early maladaptive schemas possess predictive power regarding the tendency toward criminal behavior ($P < 0.01$). Among these, the domains of Disconnection and Rejection, Other-Directedness, and Overvigilance and Inhibition contributed most significantly to predicting the tendency toward criminal behavior ($P < 0.01$). The findings suggest that maladaptive cognitive patterns formed during early life can pave the way for the emergence of maladaptive and criminal behaviors in young adulthood.

Keywords: Early maladaptive schemas, tendency toward criminal behavior, young adults.

© 2025 the authors. This is an open access article under the terms of the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International (CC BY-NC 4.0) License.

مقدمه

رفتارهای مجرمانه و پرخطر از مهم‌ترین مسائل اجتماعی و روان‌شناختی جوامع معاصر هستند که به دلیل پیامدهای گسترده فردی و اجتماعی، همواره مورد توجه پژوهشگران قرار گرفته‌اند (سلیمان‌نژاد و همکاران، ۱۴۰۱). دوره جوانی نیز به دلیل تغییرات شناختی، هیجانی و اجتماعی، از حساس‌ترین مراحل زندگی محسوب می‌شود و می‌تواند زمینه‌ساز بروز رفتارهای ناسازگارانه و مجرمانه باشد. این رفتارها که شامل سوء مصرف مواد، مصرف الکل، خشونت، رانندگی پرخطر، روابط جنسی ناایمن و سایر اعمال مغایر با هنجارهای اجتماعی و قانونی هستند، علاوه بر آسیب به سلامت روان و کیفیت زندگی افراد، هزینه‌های اقتصادی و اجتماعی قابل توجهی را به جامعه تحمیل می‌کنند (شکرائی، ۱۴۰۲؛ چپاه، لیم و کی، ۲۰۱۹).

اگرچه عوامل اجتماعی و محیطی در شکل‌گیری رفتارهای مجرمانه نقش مهمی دارند، اما پژوهشگران بر اهمیت عوامل شناختی و روان‌شناختی در تبیین این رفتارها تأکید کرده‌اند (وانگ، وانگ، دنک و چن، ۲۰۱۹؛ وایانی، عبدالله، زالکیفلی و مالونگی، ۲۰۲۰). در این میان، طرحواره‌های ناسازگار اولیه به عنوان یکی از مهم‌ترین ساختارهای شناختی شخصیت مورد توجه قرار گرفته‌اند. طرحواره‌های ناسازگار اولیه الگوهای عمیق و فراگیری از باورها، هیجان‌ها و خاطرات هستند که در نتیجه ارضا نشدن نیازهای هیجانی اساسی در دوران کودکی شکل می‌گیرند و در طول زندگی تداوم می‌یابند. این طرحواره‌ها بر نحوه ادراک فرد از خود، دیگران و محیط اثر گذاشته و می‌توانند در شکل‌گیری رفتارهای ناسازگارانه نقش داشته باشند (فاضلی، ۱۴۰۲). یانگ معتقد است که طرحواره‌های ناسازگار اولیه در قالب پنج حوزه اصلی شامل بریدگی و طرد، خودگردانی و عملکرد مختل، محدودیت‌های مختل، دیگرجهت‌مندی و گوش‌به‌زنگی بیش از حد و بازداری سازمان می‌یابند و در نتیجه تجارب نامطلوب دوران کودکی و ارضا نشدن نیازهای هیجانی اساسی شکل می‌گیرند (گیسان و همکاران، ۲۰۱۹).

مطالعات مختلف حاکی از آن است که طرحواره‌های ناسازگار اولیه با طیف وسیعی از مشکلات رفتاری، هیجانی و اجتماعی ارتباط دارند. کانست^۱ (۲۰۲۰) بیان می‌کند که برخی از این طرحواره‌ها می‌توانند هسته اصلی بسیاری از مشکلات شخصیتی و رفتاری مزمن را تشکیل دهند. همچنین سیوسا^۲ و همکاران (۲۰۲۴) در مرور نظام‌مند خود نشان دادند افرادی که مرتکب جرم شده‌اند، در مقایسه با سایر افراد سطوح بالاتری از طرحواره‌های ناسازگار اولیه را تجربه می‌کنند و این طرحواره‌ها نقش مهمی در آغاز و تداوم رفتارهای مجرمانه دارند. اتینجن^۳ و همکاران (۲۰۲۳) نیز گزارش کردند که برخی از طرحواره‌های ناسازگار اولیه با ویژگی‌ها و انواع مختلف رفتارهای مجرمانه ارتباط معنادار دارند. افزون بر این، کیولن^۴ و همکاران (۲۰۱۶) نشان دادند که فعال شدن حالت‌های طرحواره‌ای خاص می‌تواند زمینه بروز رفتارهای خشونت‌آمیز و مجرمانه را فراهم سازد. در پژوهش‌های داخلی نیز شواهد متعددی از ارتباط طرحواره‌های ناسازگار اولیه با رفتارهای پرخطر و ناسازگارانه حمایت کرده‌اند. واعظی و همکاران (۱۳۹۷) نشان دادند که حوزه‌های مختلف طرحواره‌های ناسازگار اولیه توان پیش‌بینی گرایش به رفتارهای پرخطر را دارند. قاسمی و همکاران (۱۳۹۷) گزارش کردند نوجوانان دارای گرایش به رفتارهای پرخطر در مقایسه با نوجوانان عادی از طرحواره‌های ناسازگار اولیه بیشتری برخوردارند. همچنین صدیقی ارفعی و همکاران (۱۴۰۴) نشان دادند که طرحواره‌های ناسازگار اولیه از طریق تنظیم هیجان بر گرایش به رفتارهای پرخطر تأثیر معنادار دارند. از سوی دیگر، فیاض پارسا و همکاران (۱۴۰۳) بیان کردند که طرحواره‌های ناسازگار اولیه در شکل‌گیری الگوهای تفکر جرم‌زا نقش مستقیم و معناداری ایفا می‌کنند. با وجود اهمیت موضوع، بخش عمده مطالعات پیشین بر رفتارهای پرخطر، سوء مصرف مواد یا گروه‌های خاص متمرکز بوده‌اند و پژوهش‌های محدودی به بررسی مستقیم نقش طرحواره‌های ناسازگار اولیه در پیش‌بینی گرایش به رفتارهای مجرمانه در جوانان جامعه عادی پرداخته‌اند. از این رو، با توجه به اهمیت دوره جوانی، پیامدهای فردی و اجتماعی رفتارهای مجرمانه و نقش بنیادین طرحواره‌های ناسازگار اولیه در شکل‌گیری الگوهای شناختی و رفتاری، بررسی رابطه این متغیرها ضروری به نظر می‌رسد.

¹ Wang, Wang, Deng, and Chen, 2019; Wayani, Abdullah, Zalkifli, and Malungi, 2020

² Gibson

³ Const

⁴ Siosa

⁵ Etiengen

⁶ Keulen

بنابراین، پژوهش حاضر با هدف بررسی نقش طرحواره‌های ناسازگار اولیه در پیش‌بینی گرایش به رفتارهای مجرمانه در جوانان ۱۸ تا ۳۰ ساله شهر تهران انجام شد. بر این اساس، سؤال اصلی پژوهش حاضر عبارت است از: آیا طرحواره‌های ناسازگار اولیه توان پیش‌بینی گرایش به رفتارهای مجرمانه در جوانان ۱۸ تا ۳۰ ساله شهر تهران را دارند؟

روش‌شناسی

پژوهش حاضر از نظر هدف، کاربردی و از نظر روش، توصیفی-همبستگی است، که با توجه به الزامات روش تحلیل رگرسیون و تعداد متغیرهای پیش‌بین (۱۵ طرحواره ناسازگار اولیه) انجام شده است، به گونه‌ای که حداقل تعداد نمونه لازم برای هر متغیر پیش‌بین رعایت گردد. به منظور برآورد حجم نمونه از فرمول تاباچنیک و فیدل (۲۰۰۷) استفاده گردید. براساس این فرمول، حجم نمونه در مطالعات همبستگی از فرمول $N \geq 8M + 50$ محاسبه می‌گردد؛ با توجه به تعداد متغیرهای پیش‌بین در این پژوهش که ۱۵ متغیر است، حجم نمونه ۱۷۰ نفر برآورد گردید، به منظور بررسی و سنجش پژوهش حاضر از ابزار پرسشنامه استفاده شد که به تشریح هریک می‌پردازیم:

پرسشنامه جرم و خشونت (سی وی اس): پرسشنامه جرم و خشونت توسط کنراد، ریلی، کنراد، چان و دنیس (۲۰۱۰)، طراحی و توسط عندلیب کورایم (۱۳۹۶) هنجار یابی شده است. این پرسشنامه دارای ۳۰ گویه خود گزارشی است که فراوانی استفاده از راهبردهای خشن در تعارضات و خشونت بین فردی را در طی یک سال می‌سنجد؛ این مقیاس شامل ۰ خرده مقیاس است که به لحاظ مفهومی متفاوت اند این چهار خرده مقیاس عبارتند از: خرده مقیاس راهبرد تعارض عمومی (۱۲ گویه)، خرده مقیاس جرایم مالی (۷ گویه) خرده مقیاس جرم بین فردی (۷ گویه) و خرده مقیاس جرایم مواد مخدر و اعتیاد (۵ گویه). پاسخ‌ها به صورت بله و خیر است برای پاسخ خیر نمره ۰ و برای پاسخ بله نمره ۱ در نظر گرفته می‌شود. بیشترین نمره ۳۱ و کمترین نمره ۰ است. این مقیاس دارای ضریب پایایی مناسب ۰/۷۶ برای مردان و ۰/۷۲ برای زنان است. برمن (۲۰۰۴) مشخص کرد که این مقیاس در نوجوانان دارای اعتبار پیش‌بینی مناسبی است. ضریب پایایی نسخه فارسی این پرسشنامه با استفاده از آلفای کرونباخ برای خرده مقیاس‌های راهبرد تعارض عمومی، جرایم مالی، جرایم بین فردی و جرایم مواد و اعتیاد به ترتیب ۰/۸۲۶، ۰/۸۷۲، ۰/۷۲۵ و ۰/۹۱۶ بدست آمد (عندلیب کورایم، ۱۳۹۶).

پرسشنامه طرحواره یانگ (فرم کوتاه): پرسشنامه طرحواره یانگ (فرم کوتاه): این پرسشنامه توسط یانگ طراحی شده و یکی از پرکاربردترین ابزارهای خودگزارشی برای سنجش طرحواره‌های ناسازگار اولیه است. فرم کوتاه این ابزار شامل ۷۵ گویه بوده و نسبت به فرم بلند ۲۰۵ سؤال، بیشتر در پژوهش‌ها مورد استفاده قرار می‌گیرد؛ زیرا در زمان کوتاه‌تری تکمیل می‌شود. پاسخ‌ها بر اساس مقیاس لیکرت ۶ درجه‌ای از «کاملاً نادرست» تا «کاملاً درست» نمره‌گذاری می‌شوند و نمره بالاتر نشان‌دهنده شدت بیشتر طرحواره‌های ناسازگار اولیه است (یوسفی و همکاران، ۲۰۱۰).

ویژگی‌های روان‌سنجی این پرسشنامه در مطالعات مختلف تأیید شده است. در پژوهش اسمیت، جوینز، یانگ و تلچ (۱۹۹۵)، ضرایب آلفای کرونباخ خرده‌مقیاس‌ها در نمونه غیربالینی بین ۵۰/۰ تا ۸۲/۰ گزارش شد و همچنین همبستگی مناسب این ابزار با شاخص‌های پریشانی روان‌شناختی و اختلالات شخصیت، بیانگر روایی مطلوب آن بود. در ایران نیز آهی (۱۳۸۴) هنجاریابی این پرسشنامه را انجام داد و ضرایب همسانی درونی بسیار مطلوبی برای آن گزارش کرد. همچنین ذوالفقاری، فاتحی‌فر و عابدی (۱۳۸۷) در بررسی فرم کوتاه این پرسشنامه، ضریب آلفای کرونباخ ۹۴/۰ را برای کل مقیاس و ضرایب قابل قبول تا مطلوبی را برای حوزه‌های آن گزارش کردند که نشان‌دهنده پایایی و روایی مناسب این ابزار در جامعه ایرانی است (لطفی، ۱۳۸۵؛ یوسفی و همکاران، ۲۰۱۰).

در جهت این امر پژوهشی در ابتدا بعد از دسترسی به جامعه جوانان در رده سنی ۱۸ الی ۳۰ سال که ساکن تهران بوده‌اند و با توجه به نوع نمونه‌گیری در جهت بررسی انتخاب گردیده‌اند، بعد از دریافت رضایت و آگاهی کامل برای ورود در این امر پژوهشی، پرسشنامه‌ها از طریق پرسلاین در

¹ Tabachnick and Fidell

² Young's diagram

اختیار آن‌ها قرار گرفته است و بعد از پاسخگویی به سوالات، اطلاعات جمع‌آوری گردید و به منظور تجزیه و تحلیل اطلاعات از روش آماری ضریب همبستگی پیرسون استفاده شد. در ادامه، به منظور پیش‌بینی گرایش به رفتارهای مجرمانه بر اساس طرحواره‌های ناسازگار اولیه، از تحلیل رگرسیون چندگانه (به روش همزمان یا گام‌به‌گام) بهره گرفته شد، هم‌چنین پیش‌فرض‌های تحلیل رگرسیون شامل نرمال بودن باقی‌مانده‌ها، استقلال خطاها مورد بررسی قرار گرفت.

یافته‌ها

در این بخش از آمار توصیفی، شاخص‌های مرکزی و پراکندگی از جمله میانگین و انحراف معیار مربوط به متغیر طرحواره‌های ناسازگار اولیه و مولفه‌های آن، گرایش به رفتار مجرمانه و مولفه‌های آن از طرف پاسخ‌دهندگان مورد بررسی قرار گرفته است. برای ارائه وضعیت متغیرهای بررسی شده در این پژوهش، ابتدا میانگین و انحراف معیار متغیرهای پژوهش محاسبه شد که در جدول ذیل ارائه شده است:

جدول ۱ آمار توصیفی متغیرهای پژوهش

متغیر	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد	کجی	کشدگی
راهبرد تعارض عمومی	۱۷۰	۷/۲۳	۲/۰۱	۰/۱۲۴	۰/۴۵۹
جرایم مالی	۱۷۰	۸/۰۱	۲/۱۱	-۰/۲۴۴	-۰/۶۷۱
جرم بین فردی	۱۷۰	۷/۲۲	۲/۲۲	۰/۲۵۶	۰/۴۱۱
جرایم مواد مخدر و اعتیاد	۱۷۰	۷/۲۹	۲/۱۳	-۰/۳۰۱	-۰/۵۲۳
نمره کل گرایش به رفتار مجرمانه	۱۷۰	۳۱/۲۹	۷/۰۱	-۰/۳۱۲	-۰/۶۵۴
طرحواره وابستگی و طرد	۱۷۰	۱۲/۰۱	۲/۱۵	-۰/۲۱۱	-۰/۳۵۶
طرحواره خودگردانی و عملکرد مختل	۱۷۰	۷/۰۱	۲/۲۲	۰/۳۸۷	۰/۲۹۷
طرحواره محدودیت‌های مختل	۱۷۰	۱۳/۷۶	۲/۶۵	-۰/۳۵۹	-۰/۱۶۹
طرحواره دگرجهت‌مندی	۱۷۰	۹/۱۱	۲/۰۴	۰/۲۷۷	۰/۳۹۰
طرحواره گوش‌بزدی و بازداري	۱۷۰	۱۳/۳۶	۲/۷۶	-۰/۴۲۸	-۰/۳۵۹
نمره کل طرحواره‌های ناسازگار اولیه	۱۷۰	۶۹/۴۰	۱۰/۱۵	۰/۶۵۶	-۰/۳۸۱

همانطور که جدول ۱ مشاهده می‌شود، میانگین متغیرهای پژوهش ارائه شده است. هم‌چنین شاخص‌های کجی^۱ و کشیدگی^۲ هر یک مقیاس‌های به کار رفته در این پژوهش در جدول ۵ آمده است. همانطور که جدول ۵ دیده می‌شود همه مقیاس‌ها در پژوهش حاضر از کجی و کشیدگی بین ۲+ و ۲- برخوردار هستند؛ این نشان از آن دارد که مقیاس‌های به کار رفته به لحاظ کجی و کشیدگی در نمونه مورد مطالعه مشکلی ندارند و توزیع متغیرها نرمال است. در ابتدا جهت بررسی یافته پژوهش ماتریس همبستگی بین متغیرها بررسی شد که نتایج در جدول زیر گزارش شده است:

متغیر	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱
راهبرد تعارض عمومی	۱										
جرایم مالی	۰/۱۵۷*	۱									
جرم بین فردی	۰/۳۶۰**	۰/۲۰۵**	۱								
جرایم مواد مخدر و اعتیاد	۰/۲۹۵**	۰/۳۹۷**	۰/۳۶۲**	۱							

^۱ Pearson correlation coefficient

^۲ Multiple Regression Analysis

^۱ skewness

^۲ kurtosis

گرایش به رفتار مجرمانه	۰/۲۲۵**	۰/۴۰۸**	۰/۳۲۸**	۰/۲۶۲**	۱				
طرحواره وابستگی و طرد	۰/۳۴۵**	۰/۳۲۱**	۰/۰۵۲	۰/۰۵۹	۰/۱۵۷*	۱			
طرحواره خودگردانی و عملکرد مختل	۰/۶۵۴**	۰/۶۴۷**	۰/۶۴۷**	۰/۶۱۰**	۰/۶۵۹**	۰/۵۱۸**	۱		
طرحواره محدودیت های مختل	۰/۰۳۱	۰/۰۸۳	-۰/۰۹۳	-۰/۰۱۰۲	۰/۰۱۹	۰/۰۱۲	۰/۰۳۱	۱	
طرحواره دگرجهت مندی	۰/۰۱۲	۰/۱۴۰	۰/۰۵۸	۰/۱۴۲	۰/۰۹۳	۰/۰۳۶	۰/۰۹۷	۰/۲۲۳**	۱
طرحواره گوش بزنگی و بازداري	۰/۰۲۱	-۰/۰۲۵	-۰/۰۶۳	-۰/۰۸۲	۰/۰۴۸	۰/۰۱۴	-۰/۰۲۱	-۰/۱۴۴	۰/۰۵۲
طرحواره های ناسازگار اولیه	-۰/۰۵۶	۰/۰۸۰	-۰/۱۶۲*	-۰/۱۱۷	۰/۰۰۵	۰/۰۶۷	۰/۴۷۵	-۰/۴۵۵**	۰/۰۲۷
									۰/۷۴۸**

جدول ۲ ماتریس همبستگی بین طرحواره ناسازگار اولیه و گرایش به رفتار مجرمانه

نتایج جدول ضریب همبستگی پیرسون در جدول ۸ نشان می دهد که بین نمره کل طرحواره های ناسازگار اولیه ($r^2 = -0.748$) و مولفه های آن شامل وابستگی و طرد ($r^2 = -0.455$) با گرایش به رفتار مجرمانه همبستگی منفی و معناداری وجود دارد ($p < 0.05$). این یافته نشان می دهد با بهبود طرحواره های ناسازگار اولیه، گرایش به رفتار مجرمانه آنها کاهش می یابد.

هدف پژوهش حاضر مربوط به تعیین نقش طرحواره های ناسازگار اولیه در گرایش به رفتارهای مجرمانه در جوانان ۱۸ تا ۳۰ ساله شهر تهران بود. نتایج با استفاده از آزمون تحلیل رگرسیون چندگانه به شیوه گام به گام تحلیل شد. ابتدا پیش فرض های برابری واریانس ها با استفاده از آزمون کالموگروف اسمیرنوف و عدم هم خطی چندگانه با استفاده از عامل تحمل واریانس و تولرانس بررسی شد که نشان از رعایت این دو پیش فرض بود. در ادامه نتایج تحلیل رگرسیون چندگانه در جداول ۳ و ۴ و ۵ به نمایش در آمده است.

جدول ۳ همبستگی چندگانه پیش بینی گرایش به رفتار مجرمانه براساس طرحواره ناسازگار اولیه

گام ها	ضریب همبستگی چندگانه	مجذور همبستگی	مجذور همبستگی تعدیل شده	آماره دوربین واستون
طرحواره وابستگی و طرد (گام ۱)	۰/۵۰۶	۰/۳۱	۰/۳۰	۱/۹۸
دگرجهت مندی (گام دوم)	۰/۶۰۴	۰/۳۷	۰/۳۶	
گوش به زنگی و بازداري (گام سوم)	۰/۷۲۸	۰/۵۳	۰/۵۲	

همانطور که در جدول ۳ مشاهده می کنید در گام اول که طرحواره وابستگی و طرد (از مولفه های طرحواره های ناسازگار اولیه) وارد معادله شده است، مقدار ضریب همبستگی چندگانه ۰/۵۰۶ شد؛ بدین معنی که طرحواره وابستگی و طرد توانسته حدود ۳۰ درصد از گرایش به رفتار مجرمانه را تبیین کند. در گام دوم با اضافه شدن مولفه دوم یعنی دگرجهت مندی (از مولفه های طرحواره های ناسازگار اولیه) به معادله میزان ضریب همبستگی چندگانه به ۰/۶۰۴ افزایش یافت یعنی که دو مولفه فوق روی هم رفته ۳۷ درصد از گرایش به رفتار مجرمانه را تبیین نموده اند و در گام سوم با اضافه شدن مولفه سوم یعنی گوش به زنگی و بازداري (از مولفه های طرحواره های ناسازگار اولیه) به معادله، میزان ضریب همبستگی چندگانه به ۰/۷۲۸ افزایش یافته است، یعنی که سه مولفه فوق روی هم رفته ۵۳ درصد از گرایش به رفتار مجرمانه را تبیین نموده اند. هم چنین با توجه به جدول فوق مقدار آماره دوربین واستون بدست آمده بین ۱/۵ و ۲/۵ قرار دارد نشان می دهد استقلال بین خطاها وجود دارد و خطاها با هم همبستگی ندارند. این آماره نشان دهنده روایی مدل رگرسیون است. ضریب رگرسیون و نتیجه کلی رگرسیون محاسبه شده نیز در جدول زیر آمده است:

جدول ۴ نتایج تحلیل رگرسیون پیش‌بینی گرایش به رفتار مجرمانه براساس طرحواره ناسازگار اولیه

گام‌ها	منبع تغییرات	مجموع مجزورات	درجه آزادی	میانگین مجزورات	F	سطح معناداری
(گام ۱)	رگرسیون	۲۴۶۱/۱۲	۱	۲۴۶۱/۱۲	۹۵/۴۸	۰/۰۰۱
	باقی‌مانده	۶۶۵۹/۸۲	۱۶۸	۶۷/۵۵		
	کل	۹۱۲۰/۹۴	۱۶۹			
(گام دوم)	رگرسیون	۳۳۳۱/۸۷	۲	۳۳۳۱/۸۷	۹۶/۶۹	۰/۰۰۱
	باقی‌مانده	۵۷۸۹/۰۷	۱۶۷	۳۴/۴۵		
	کل	۹۱۲۰/۹۴	۱۶۹			
(گام سوم)	رگرسیون	۴۸۳۸/۵۰	۳	۲۴۱۹/۲۵	۹۴/۳۴	۰/۰۰۱
	باقی‌مانده	۴۲۸۲/۴۳	۱۶۶	۲۵/۶۴		
	کل	۹۱۲۰/۹۴	۱۶۹			

در جدول ۴ نتایج آزمون تحلیل واریانس به‌منظور بررسی مدل رگرسیونی ارائه شده آورده شده است. بر اساس نتایج مندرج در جدول، مقدار F به دست آمده گام اول؛ دوم^۲ و سوم می‌باشد که در سطح آلفای کوچک‌تر از ۰/۰۱ معنی‌دار است که نشان‌دهنده مناسب بودن مدل رگرسیونی ارائه شده است. در جدول زیر ضرایب رگرسیون متغیرها را در تحلیل رگرسیون نشان می‌دهد:

جدول ۵ ضرایب رگرسیون پیش‌بینی گرایش به رفتار مجرمانه براساس طرحواره ناسازگار اولیه

گام‌ها	متغیر پیش‌بین	B	خطای استاندارد	Beta	T	سطح معناداری
(گام ۱)	مقدار ثابت	۲۰/۷۹۸	۱/۲۹۹	-۰/۲۸۳	۱۶/۰۰۸	۰/۰۰۱
	وابستگی و طرد	۱/۷۴۴	۰/۱۷۷		۹/۸۳۳	۰/۰۰۱
(گام دوم)	مقدار ثابت	۱۶/۵۲۴	۱/۲۵۲	-۰/۴۵۴	۱۳/۱۹۷	۰/۰۰۱
	وابستگی و طرد	۱/۳۰۹	۰/۱۶۳	۰/۴۳۳	۸/۰۲۳	۰/۰۰۱
	دگرجهت مندی	۲/۰۶۹	۰/۲۷۰		۷/۶۶۵	۰/۰۰۱
(گام ۳)	مقدار ثابت	۲۲/۳۴۶	۱/۳۲۴	-۰/۴۴۸	۱۱/۱۱۷	۰/۰۰۱
	وابستگی و طرد	۱/۳۸۱	۰/۱۵۴	۰/۴۱۱	۸/۰۱۱	۰/۰۰۱
	دگرجهت مندی	۱/۷۸۹	۰/۲۵۸	-۰/۳۳۰	۷/۷۸۶	۰/۰۰۱
	گوش به زنگی و بازداری	۲/۷۶۲	۰/۳۲۷		۷/۸۹۷	۰/۰۰۱

با توجه به اطلاعات جدول ۵ همانطور که مشاهده می‌شود با توجه به معنادر نبودن آماره t برای مولفه‌های خودگردانی و عملکرد مختل و محدودیت‌های مختل اثر معناداری در معادله رگرسیونی ندارند؛ اما سطح معناداری آماره t در مولفه‌های وابستگی و طرد، دگرجهت مندی، گوش به زنگی و بازداری کمتر از ۰/۰۵ است و معنا دارند؛ به عبارت دیگر می‌توان بیان کرد که مولفه وابستگی و طرد، دگرجهت مندی، گوش به زنگی و بازداری قادر به پیش‌بینی گرایش به رفتار مجرمانه می‌باشند. مقادیر منفی β برای وابستگی و طرد و گوش به زنگی و بازداری نشان می‌دهد که با هر یک واحد افزایش در این مولفه‌ها، گرایش به رفتار مجرمانه به ترتیب ۰/۴۴ و ۰/۳۳ واحد کاهش می‌یابد و مقادیر مثبت β برای دگرجهت مندی نشان می‌دهد که با هر یک واحد افزایش در این مولفه، گرایش به رفتار مجرمانه ۰/۴۱ واحد افزایش می‌یابد.

^۱ طرحواره وابستگی و طرد^۲ دگرجهت مندی^۳ گوش به زنگی و بازداری

بحث و نتیجه‌گیری

نتایج تحلیل رگرسیون چندگانه نشان داد که طرحواره‌های ناسازگار اولیه توان پیش‌بینی معنادار گرایش به رفتارهای مجرمانه را دارند. این یافته با نتایج پژوهش‌های واعظی و همکاران (۱۳۹۷)، رحمن‌زاده مقدم و همکاران (۱۳۹۹)، محمدی و همکاران (۱۴۰۱)، فیاض پارسا و همکاران (۱۴۰۳)، صدیقی ارفعی و همکاران (۱۴۰۴)، سیوسا و همکاران (۲۰۲۴)، اتینجن و همکاران (۲۰۲۳)، بروک و همکاران (۲۰۱۶)، چاخسی و همکاران (۲۰۱۳) و کیولن و همکاران (۲۰۱۶) همسو است. در پژوهش حاضر یافته غیرهمسویی مشاهده نشد. در تبیین این یافته می‌توان بیان کرد که طرحواره‌های ناسازگار اولیه به عنوان ساختارهای شناختی عمیق، نحوه ادراک فرد از خود، دیگران و محیط را شکل می‌دهند. افرادی که دارای طرحواره‌های ناسازگار هستند، رویدادهای اجتماعی را به صورت تحریف‌شده تفسیر کرده و در مواجهه با فشارها و ناکامی‌های زندگی از راهبردهای مقابله‌ای ناکارآمد استفاده می‌کنند. این افراد معمولاً احساس طردشدگی، بی‌اعتمادی، ناکارآمدی و محرومیت هیجانی را تجربه می‌کنند و در تنظیم هیجان‌هایی مانند خشم، اضطراب و ناکامی نیز با دشواری بیشتری مواجه هستند. در نتیجه احتمال بروز رفتارهای تکانشی، پرخاشگرانه، ضداجتماعی و مجرمانه در آنان افزایش می‌یابد. بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که طرحواره‌های ناسازگار اولیه یکی از عوامل شناختی و هیجانی مؤثر در گرایش به رفتارهای مجرمانه هستند و شناسایی و اصلاح این طرحواره‌ها می‌تواند در پیشگیری از رفتارهای مجرمانه در جوانان نقش مهمی داشته باشد. به طور کلی نتایج پژوهش نشان داد که رفتارهای مجرمانه صرفاً تحت تأثیر عوامل محیطی و اجتماعی شکل نمی‌گیرند، بلکه ریشه در ساختارهای شناختی و هیجانی عمیق افراد نیز دارند. طرحواره‌های ناسازگار اولیه با تأثیر بر شیوه ادراک فرد از خود، دیگران و محیط، نحوه تنظیم هیجان‌ها، کیفیت روابط بین فردی و سبک‌های مقابله‌ای، می‌توانند احتمال گرایش به رفتارهای مجرمانه را افزایش دهند. طرحواره‌های ناسازگار اولیه با تأثیر بر شیوه ادراک فرد از خود، دیگران و محیط، نحوه تنظیم هیجان‌ها، کیفیت روابط بین فردی و سبک‌های مقابله‌ای، می‌توانند احتمال گرایش به رفتارهای مجرمانه را افزایش دهند. این طرحواره‌ها سبب می‌شوند افراد موقعیت‌های اجتماعی را با سوگیری منفی تفسیر کنند و در بسیاری از تعاملات، تهدید، بی‌عدالتی یا طرد را بیش از واقعیت ادراک نمایند. در چنین شرایطی، واکنش‌های هیجانی شدید و تصمیم‌گیری‌های تکانشی افزایش یافته و احتمال استفاده از رفتارهای پرخاشگرانه یا هنجارشکن به عنوان راهکاری برای کاهش تنش یا دفاع از خود بیشتر می‌شود. از سوی دیگر، فعال شدن مکرر این طرحواره‌ها می‌تواند احساس ناکامی، خشم، بی‌اعتمادی و درماندگی را تقویت کرده و توانایی فرد را در کنترل تکانه‌ها، حل مسئله و انتخاب راهبردهای سازگارانه کاهش دهد. همچنین، این افراد به دلیل تجربه روابط بین فردی ناکارآمد و برداشت منفی از دیگران، کمتر از حمایت اجتماعی مؤثر بهره‌مند می‌شوند و در نتیجه احتمال روی آوردن به رفتارهای ناسازگار در آنان افزایش می‌یابد. بر این اساس، شناسایی زود هنگام این الگوهای شناختی و مداخله برای اصلاح آن‌ها، به ویژه از طریق آموزش مهارت‌های تنظیم هیجان، بهبود مهارت‌های حل مسئله، تقویت روابط بین فردی و بهره‌گیری از مداخلات مبتنی بر طرحواره‌درمانی، می‌تواند در کاهش زمینه‌های روان‌شناختی مؤثر بر گرایش به رفتارهای مجرمانه و ارتقای سلامت روان جوانان نقش مؤثری ایفا کند.

- اجرای پژوهش به صورت مقطعی و همبستگی که امکان استنباط رابطه علی را محدود می‌کند، استفاده از پرسشنامه‌های خودگزارشی که احتمال سوگیری پاسخ‌دهی اجتماعی را افزایش می‌دهد، جمع‌آوری داده‌ها به صورت آنلاین (پرس‌لاین) که کنترل شرایط پاسخگویی آزمودنی‌ها را دشوار می‌کند، احتمال تأثیر متغیرهای مداخله‌گر مانند وضعیت اقتصادی، سبک فرزندپروری، ویژگی‌های شخصیتی و شرایط خانوادگی که در پژوهش حاضر کنترل نشده‌اند. حساس بودن موضوع رفتارهای مجرمانه که ممکن است برخی شرکت‌کنندگان از ارائه پاسخ‌های کاملاً واقعی خودداری کرده باشند.

- با توجه به نقش معنادار طرحواره‌های ناسازگار اولیه در پیش‌بینی گرایش به رفتارهای مجرمانه، پیشنهاد می‌شود برنامه‌های آموزشی و مداخلات مبتنی بر طرحواره‌درمانی در مراکز مشاوره و دانشگاه‌ها با هدف شناسایی و اصلاح این طرحواره‌ها اجرا شود. همچنین، متخصصان سلامت روان در ارزیابی و درمان جوانان، به حوزه‌های طرحواره‌ای آسیب‌پذیر توجه ویژه داشته باشند. در نهایت، پیشنهاد می‌شود پژوهش‌های آینده با بررسی متغیرهای میانجی و تعدیل‌گر و نیز در گروه‌های سنی و جمعیت‌های مختلف، به تبیین دقیق‌تر این رابطه بپردازند.

منابع

- سلیمان‌نژاد، م، نیازی، م، سلیمان‌نژاد، ط. (۱۴۰۲). باورهای غیرمنطقی و گرایش به رفتارهای پرخطر (مورد مطالعه جوانان و نوجوانان شهر کاشان). نشریه دانشگاه علوم پزشکی البرز، سال ۱۲، شماره ۴، صفحه‌های ۴۶۸-۴۷۶.
- سلیمان‌نژاد، ط، سلیمان‌نژاد، م. (۱۴۰۴). شناسایی الگوهای ذهنی رفتارهای خشونت‌آمیز با استفاده از روش‌شناسی کیو: در میان هنرجویان هنرستانی، نشریه سبک زندگی اسلامی با محوریت سلامت، صص ۷۵، ۹۰.
- _ صدیقی ارفعی، ف، سمیرمی، م، کرمی، ع. (۱۴۰۴). طرحواره‌های ناسازگار اولیه بر گرایش به رفتارهای پرخطر با نقش میانجی گری تنظیم هیجان در دانش‌آموزان پسر دوره متوسطه دوم، مجلات تخصصی نور، شماره ۱۰۱، ۱۳۰ تا ۱۴۸.
- _ فاضلی، ز. (۱۴۰۲). بررسی رابطه بین نظام خانواده و طرحواره‌های ناسازگار با نقش میانجی خود انتقادی در کمال‌گرایی دانش‌آموزان تیزهوش، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، مؤسسه آموزش عالی خرد بوشهر، گروه روان‌شناسی.

- _ قاسمی، ث، و شریفی، ک. (۱۳۹۷). بررسی مقایسه طر حواره های ناسازگار اولیه، هوش هیجانی و سازگاری اجتماعی نوجوانان دارای گرایش به رفتارهای پرخطر و نوجوانان عادی. رویش روانشناسی، ۶(۴) (پیاپی ۲۱)، ۴۵-۷۲.
- _ قاسمی، م، رضاقلی، ح. (۱۳۹۸). رفتار مجرمانه و فضای کسب و کار: مشاهداتی از یک مدل پانل از کشورهای منتخب طی سالهای ۲۰۰۹-۲۰۱۵، نشریه مدلسازی اقتصاد سنجی، صص ۱۴۱-۱۷۱.
- _ محمدی، س، ایمانی، س، فتح آبادی، ج. (۱۴۰۱). پیش بینی گرایش به مصرف مواد بر اساس ابعاد شخصیت و طر حواره های ناسازگار اولیه. اعتیاد پژوهی، ۱۶(۶۳)، ۸۴-۶۵.

- _ Cheah, Y.K., Lim, H.K., Kee, C.C. (2019). Personal and Family Factors Associated With High-risk Behaviours Among Adolescents in Malaysia. Journal of Pediatric Nursing, 48, 92-98.
- _ Gibson, M., & Francis, A.J. (2019). Intergenerational Transfer of Early Maladaptive Schemas in Mother-Daughter Dyads, and the Role of Parenting. Cognitive Therapy and Research, 43(4):737-747.
- Vezina, J., Herbert, M., and Poulin, F. (2015) History of family violence childhood behavior problems and adolescent high risk behavior as predictor of girls repeated victims of dating victimization in two developmental periods. Journal of Violence against Women, 21(4), 435-459.
- Yong, J. (2009). Schema therapy for couples: New strategies to break therapeutic impasses.
- Young J, Klosko J, & Weishaar ME. (2003). Schema therapy: A practitioner's guide. New York: The Guilford Press. 103-113.
- Young JE. (2005). Young Schema Questionnaire Short Form. New York: Schema Therapy Institute.
- Young, J. E., Klosko, J., & Weishaar, M. (2003). Schema therapy: A practitioner's guide. New York: Guilford Press.
- Tirch, D. D., Leahy, R. L., Silberman, L. R., & Melwani, P. S. (2012). Emotional schemas, psychological flexibility, and anxiety: The role of flexible response patterns to anxious arousal. International Journal of Cognitive Therapy, 5(4), 380-391.
- _ Wang, M., Wang, J., Deng, X., Chen, W. (2019). Why are empathic children more liked by peers? The mediating roles of prosocial and aggressive behaviors. Personality and Individual Differences, 144, 19-23.